

THE NOBEL PRIZE

Bildspelsmanus – Kampen för mänskliga rättigheter

1. Vad är de mänskliga rättigheterna?

De 30 artiklarna om våra friheter och rättigheter handlar i stora drag om

- att bli rättvist behandlad och inte diskriminerad på grund av till exempel kön, sexuell läggning, ålder, funktionsnedsättning eller etnisk tillhörighet
- att få möjlighet att påverka sitt liv och det samhälle man lever i
- att få möjlighet att uttrycka sig, ta del av och sprida information och åsikter.

De mänskliga rättigheterna begränsar statens makt över individen och listar vilka skyldigheter staten har gentemot individen.

2. När kom idén till mänskliga rättigheter?

- Idén att vi alla är födda fria har sina rötter långt tillbaka i historien.
- I samband med franska revolutionen år 1789 antog Frankrike deklARATIONEN om människans och medborgarens rättigheter. Revolutionen var ett politiskt uppror då kungamakten och adelns privilegier avskaffades. Istället tillkännagav man de mänskliga rättigheterna **frihet, jämlikhet och broderskap.**

3. Varför skapades FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna?

- Under andra världskriget 1939-1945 miste 60 miljoner människor livet.
- Efter kriget började många länder samarbeta i Förenta nationerna, FN. Man ville inte att alla otäcka och grymma saker som hände under kriget skulle hända igen och insåg att det inte fanns några internationella regler för människors rättigheter.

4. Vem skapade FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna?

- Arbetet med de mänskliga rättigheterna inleddes 1946 då FN:s kommission för mänskliga rättigheter grundades. En kommission är en grupp av kunniga personer.
- De som arbetade med att försöka skriva ner de mänskliga rättigheterna var Eleanor Roosevelt, diplomat från USA, Charles Malik, diplomat och filosof från Libanon, René Cassin, jurist från Frankrike, John Peters Humphrey, jurist från Kanada och Peng Chun Chang, diplomat och jurist från Kina.

5. När antogs de mänskliga rättigheterna?

- Den 10 december 1948 röstade FN:s generalförsamling om den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. Av de då 56 medlemsländerna röstade 48 stater för, ingen stat röstade emot och 8 stater lade ner sina röster.
- FN uppmanade alla medlemsstater att sprida texten över hela världen - utan hänsyn till olika länders politiska förhållanden - och göra den känd, läst och förstådd - framförallt i skolor.
- FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna är översatt till över 500 språk och är enligt Guinness rekordbok det mest översatta dokumentet i världen.

6. Hur skyddar FN de mänskliga rättigheterna?

- Idag är 193 stater medlemmar i FN och nästan alla världens stater har accepterat den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna som ett kontrakt mellan regeringen och deras invånare.
- Många länder har införlivat rättigheterna i sin lagstiftning, men långt ifrån alla. För att stärka skyddet av de mänskliga rättigheterna skapar FN därför konventioner, en form av överenskommelser. När en konvention är undertecknad är den juridiskt bindande och staterna blir då skyldiga att följa den och rapportera till FN hur de lever upp till vad som står i konventionen.
- Ett exempel på en sådan konvention är den internationella konventionen från 1965 om avskaffande av alla former av rasdiskriminering.
- FN belönades med Nobels fredspris 2001 för deras insats för en bättre organiserad och fredligare värld.

THE NOBEL PRIZE

7. Fråga till eleverna

- Känner du till någon av de mänskliga rättigheterna?
- Fundera själv eller med närmaste klasskompis under någon minut. Vem vill berätta?

8. Vilka rättigheter handlar artikel 1-5 om?

- Förklaringen om de mänskliga rättigheterna består av 30 artiklar – 30 friheter och rättigheter - som är listade.
- Den första artikeln börjar med: "Alla människor är födda fria och med samma värde och rättigheter".
- Artiklarna 1-5 handlar också om att alla har rätt att leva i frihet från tortyr, misshandel och slaveri.

9. Vilka rättigheter handlar artikel 6-11 om?

- Rättssäkerhet betyder att det finns ett lagligt skydd för medborgarna mot övergrepp, att ett land har en lagstiftning som skyddar människor från att till exempel åtalas eller dömas utan tillräcklig bevisning.
- Artiklarna 6-11 handlar om att lagarna ska gälla lika för alla människor och att det ska finnas fungerande domstolar.

10. Vilka rättigheter handlar artikel 12-18 om?

Personlig integritet betyder okränkbarhet eller rätt att inte bli kränkt.

- Artiklarna 12-18 handlar bland annat om att ingen får säga elaka och osanna saker om någon annan.
- Om någon behandlas illa i sitt land, till exempel för att han eller hon tycker olika eller har en annan religion, så har den personen rätt att fly till ett annat land.
- Det handlar till exempel också om att man ska få gifta sig med vem man vill och att ingen ska tvingas att gifta sig mot sin vilja.

THE NOBEL PRIZE

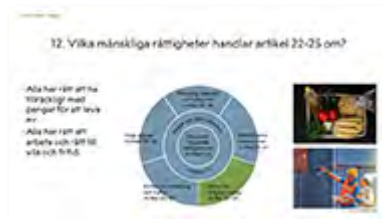
11. Vilka rättigheter handlar artikel 19-21 om?

- Ordet demokrati betyder "folkvalt" och är ett politiskt system där det är folket som väljer vilka som styr landet.
- Artikel 19 handlar om att alla har rätt att tycka vad de vill om till exempel politik och religion och att föra fram sin åsikt. Man har rätt att söka, ta emot och sprida information och idéer med hjälp av alla uttrycksmedel och oberoende av gränser. Rätten är utan inskränkningar så länge man inte kränker andras rättigheter.
- Artikel 20 handlar om att alla har rätt att bilda en grupp eller förening och ha fredliga möten när de vill. Mötesfriheten är lika viktig för demokratin som yttrandefriheten. Det är tillsammans med andra som vi formulerar och driver frågor.
- Artikel 21 handlar om att alla har rätt att rösta på vem de vill och att alla röster är lika mycket värda. Länderna måste hålla val ofta så att människor kan rösta om vem som ska bestämma i landet.

12. Vilka rättigheter handlar artikel 22-25 om?

- Artiklarna 22-25 handlar om att alla ska ha tillräckligt med pengar att leva av, till mat, kläder, bostad och sjukvård. Människor ska få hjälp från samhället om pengarna inte räcker eller om de inte har någonstans att bo.

13. Vilka rättigheter handlar artikel 26-27 om?

- Artikel 26 handlar om att alla har rätt att gå i skolan och det ska vara gratis.
- Artikel 27 handlar om att alla har rätt till kultur, till exempel att läsa böcker och gå på bio.

14. Vilka rättigheter handlar artikel 28-30 om?

- Artiklarna 28-30 handlar om att alla har rätt att leva i ett samhälle och en värld där friheterna och rättigheterna i FN:s förklaring kan bli verklighet och att alla måste hjälpa till för att samhället de lever i ska vara fritt.

THE NOBEL PRIZE

15. Hur ser det ut med mänskliga rättigheterna ut i världen?

- Freedom House är en organisation som arbetar för ökad frihet och demokrati världen över. Här får länder poäng utifrån hur mycket frihet och rättigheter medborgarna har i landet.
- Länder med högst poäng är gröna och de med lägst poäng är lila. De gulfärgade länderna har ofta lägre poäng på grund av otillräcklig lagstiftning och korruption.
- Vad som är ett demokratiskt samhälle varierar över tid och mellan länder. För att en demokrati ska fungera förutsätter det att de mänskliga rättigheterna respekteras och vice versa - för att människor skall kunna garanteras sina mänskliga rättigheter måste samhällets spelregler vara demokratiska.

16. Nobelprisbelönad människorättskämpe från Frankrike

- Många Nobelpristagare som belönats med Nobels fredspris har kämpat för de mänskliga rättigheterna och gjort skillnad. Nu ska vi bekanta oss med några av dem.
- Som soldat under första världskriget blev den unge franske juristen René Cassin allvarligt skadad. Upplevelsen märkte honom för livet. Under mellankrigsåren representerade René Cassin Frankrike i Nationernas förbund (en föregångare till FN) och arbetade för nedrustning och försoning mellan forna fiendeländer. Men sedan kom Hitler till makten i Tyskland och satte stopp för arbetet.
- Efter andra världskriget blev Cassin hjärnan och den drivande kraften bakom den FN-kommission som låg bakom nedtecknandet av den allmänna deklarationen om de mänskliga rättigheterna.
- 1968 belönades René Cassin med Nobels fredspris för sitt arbete med de mänskliga rättigheterna.

17. Nobelprisbelönad människorättskämpe från Iran

- Iran är en religiöst styrd stat. Det finns en folkvald president och en riksdag, men efter revolutionen 1979 är det i praktiken de konservativa religiösa ledarna, mullorna, som har makten.
- Politiska partier saknas, yttrandefrihet och mänskliga rättigheter respekteras inte – avrättningar och omänskliga straff är vardagsmat och känslan av otrygghet är utbredd.
- Shirin Ebadi blev Irans första kvinnliga domare, men efter den islamiska revolutionen 1979 sparkad från domaryrket för att hon var kvinna. Då öppnade hon en egen verksamhet och började försvara människor som förföljdes av myndigheterna. Hon har själv fängslats flera gånger.

THE NOBEL PRIZE

- Shirin Ebadi belönades med Nobels fredspris 2003 för sin insats för demokrati och mänskliga rättigheter i Iran. Hon har särskilt fokuserat på att kämpa för kvinnors och barns rättigheter.

18. Nobelprisbelönad människorättskämpe från Irak

- Nadia Murad växte upp i norra Irak och tillhör folkgruppen yazidier.
- 2014 genomförde Islamiska staten, IS, attacker mot de yazidiska byarna i norra Irak och i Murads by dödades hundratals, bland andra hennes mamma och flera av hennes bröder. De yngre kvinnorna togs som slavar. Under tre månader utsattes Nadia Murad för tortyr och upprepade våldtäkter innan hon lyckades fly.
- Hon är idag en människorättskämpe som arbetar för att öka kunskapen om trafficking och sexuellt våld mot kvinnor och flickor och försöker få världens ledare att göra mer för att stoppa detta.
- 2018 belönades hon och läkaren Denis Mukwege i Demokratiska Republiken Kongo med Nobels fredspris "för deras ansträngningar att få slut på användandet av sexuellt våld som ett vapen i krig och väpnade konflikter".

19. Nobelprisbelönad människorättskämpe i USA

- Efter avskaffandet av slaveriet i USA 1865 fortsatte afroamerikaner att utsättas för våld och förtryck. Martin Luther King Jr. växte upp i den amerikanska södern där svarta och vita skulle hållas åtskilda på allmänna platser som parker, bussar och skolor. Följde man inte lagarna kunde man bli arresterad.
- King blev känd när han ledde en kampanj mot bussegregationen i Montgomery, Alabama. Den 13 månader långa bojkotten av stadens busstrafik blev framgångsrik och rasdiskrimineringen i offentliga transporter upphörde.
- 1963 marscherade 250 000 demonstranter till Lincoln Memorial i Washington där King höll sitt berömda tal om hur han drömde om att hans fyra barn en dag skulle leva i ett land där de inte blev dömda efter sin hudfärg utan för sina egenskaper. Året därpå lagstiftades det om förbud mot rasdiskriminering i USA.
- King förespråkade att demonstranterna aldrig skulle ta till våld även om de själva utsattes för provokationer och våld.
- Martin Luther King Jr. blev belönad med Nobels fredspris 1964 för sin icke-våldskamp mot rasism.
- King blev mördad 1968.

THE NOBEL PRIZE

20.

Nu ska ni få fördjupa er kring ytterligare några Nobelprisbelönade människorättskämpar från olika delar av världen.

